

Boží láska k člověku je tak veliká, že chtěl dobrovolně zakusit nejen naše dobré věci, ale i zlé. Jestliže tedy sdílel naše zlé věci, proč by se zdráhal účasti na tom nejlepším, co máme, totiž řeči?

/423/ Eunomios se však na svou obhajobu dovolává Davida a tvrdí, že i „podle něho Bůh dal věcem jména, když přece David /o Bohu/ napsal: *Ten, který počítá množství hvězd a každou z nich nazývá jménem*“.¹⁰ Podle mého názoru ovšem každému rozumnému člověku musí být zřejmé, že tento výrok nijak nesouvisí s naším tématem. Protože mu však někteří neuvážlivě přiřítají význam, stručně o něm pojednám. /424/ Božské Písmo, jak známo, na mnoha místech pronáší o Bohu výpovědi, které se zdánlivě nijak neliší od výpovědí o nás samých, kupř.: *Pán vzplanul hněvem*¹¹ nebo *Bylo mu líto jejich špatnosti*¹² nebo *Litoval, že pomazal Saula na krále*,¹³ nebo *Pán se probudil jakoby ze sna*.¹⁴ Navíc vypráví, že Bůh sedí, stojí, pohybuje se a mnoho podobných věcí, které Bohu přirozeně nenáleží, avšak s ohledem na prospěch /oikonomia/ vyučovaných nejsou bez užitku. /425/ Poukaz na Boží hněv totiž může lidi, kteří polevují, ukáznit strachem; těm, kdo potřebují lék pokání, se říká, že Pán spolu s nimi lituje špatnosti; těm, které by úspěchy mohly svést k pýše, Boží lítost nad Saulem ukazuje, že jejich štěstí nemusí vytrvat, jakkoli by se zdálo, že pochází od Boha; těm, kteří neupadli hluboko do hříchu, ale probírají se z marného života jako z nějakého snu, se říká, že se Bůh probírá a procítá spolu s nimi. Těm, kdo krácejí bez zakolísání k dobru, se říká, že Bůh stojí; těm, kdo v dobru zakotvili, že sedí;

¹⁰ Ž 146(147),4.

¹¹ Ž 105(106),40.

¹² Jon 3,10.

¹³ 1S 15,35.

¹⁴ Ž 77(78),65.

τοσοῦτον αὐτῷ περίεστι τῆς φιλάνθρωπίας ὥς οὐχὶ τῶν ἀγαθῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν κακῶν τῶν ἡμετέρων ἐκουσίως εἰς πεῖραν ἔλθεῖν. ὁ δὲ τῶν κακῶν τὴν κοινωνίαν καταδεξάμενος πῶς ἂν τοῦ καλλίστου τῶν ἡμετέρων, φημί δὲ τοῦ λόγου, τὴν μετουσίαν ὥκησεν; ἀλλὰ τὸν Δαβὶδ εἰς συνηγορίαν προβάλλεται καὶ φησιν ἐκεῖνον λέγειν παρὰ τοῦ θεοῦ τοῖς πράγμασι τὰ ὀνόματα τεθεῖσθαι διὰ τὸ γεγράφθαι τοῦτον τὸν τρόπον· Ὁ ἀριθμῶν πλήθῃ ἄστρον καὶ πᾶσιν αὐτοῖς ὀνόματα καλῶν. ἐγὼ δὲ
 10 πρόδηλον μὲν ἡγοῦμαι παντὶ τῷ νοῦν ἔχοντι τὸν περὶ τούτων λόγον ὥς οὐδεμίαν ἔχει κοινωνίαν πρὸς τὸ προκείμενον. ἐπειδὴ δὲ τινὰς εἰκὸς ἀνεπισκέπτως τῷ λόγῳ προστίθεσθαι,
 424 βραχέα περὶ τούτων διαληψόμεθα. οἶδε πολλάκις ἡ θεία γραφὴ τοιαύτας τῷ θεῷ περιτιθέναι φωνάς, ὥς μὴδὲν
 15 ἀπάδειν αὐτάς τῶν ἡμετέρων δοκεῖν οἷον τὸ Ὁργίσθη θυμῷ κύριος καὶ Μετενόησεν ἐπὶ τῇ κακίᾳ αὐτῶν καὶ Μετεμελήθη χρίσας τὸν Σαοὺλ εἰς βασιλέα καὶ Ἐξηγέρθη ὥς ὁ ὑπῶν κύριος, καὶ ἔτι πρὸς τούτοις καθέδραν καὶ στάσιν καὶ κίνησιν καὶ πολλὰ τοιοῦτα διέξεισιν, ἀ φύσει
 20 μὲν περὶ τὸν θεὸν οὐκ ἔστι, πρὸς δὲ τὴν οἰκονομίαν τῶν
 425 παιδευομένων οὐκ ἀχρήστως ἔχει. τοὺς τε γὰρ ἐκλυτ-
 1053 Μ. τέρους ἢ τῆς ὀργῆς ἐνδείξεις συστέλλει τῷ φόβῳ καὶ τοῖς δεομένοις τοῦ τῆς μετανοίας φαρμάκου συμμετανοεῖν ἐπὶ τῇ κακίᾳ λέγει τὸν κύριον, τοῖς δ' αὖ ἐν εὐπραγίαις τισὶ πρὸς
 25 ὕβριν ἐκφερομένοις τὸ μὴ παραμένειν αὐτοῖς τὴν εὐημερίαν, καὶ ἐκ θεοῦ τὸ τοιοῦτον εἶναι δοκῇ, διὰ τῆς ἐπὶ τοῦ Σαοὺλ μεταμελείας προδείκνυσι, τοῖς τε μὴ ἐμβαθύνουσι τῷ πτώματι τῆς ἀμαρτίας, ἀλλὰ καθάπερ ἐξ ὕπνου τινὸς τοῦ ματαίου βίου διαναστᾶσι συνανίστασθαι τὸν θεὸν καὶ συναφ-
 30 υπνίζεσθαι λέγει, ἐστάναι δὲ τοῖς ἀκλινῶς ἐπὶ τοῦ καλοῦ βεβηκόσι, καὶ καθέζεσθαι τοῖς ἐν τῷ καλῷ καθιδρυμένοις,
 9 Ps 146, 4 15 Ps 105,40 16 Jon 3,10 17 I Reg 15,35
 17-18 Ps 77,65
 MCT 3-4 δεξάμενος v 17 χρίσαι v 27 ἐμβαθύνουσι T 28 κα-
 θάπερ: καθάπαξ M 29 βίου om v συνίστασθαι MT

u těch, kdo v dobru oslábli, že se naopak pohybuje a prochází. /426/ Tak příběh o Adamovi vypráví, že se Bůh za soumraku procházel v zahradě,¹⁵ přičemž soumrak naznačuje pád prvního člověka k temným věcem a uvedený pohyb jeho zakolísání a nepevnost v dobru.

/427/ Tento výklad se však snad leckomu bude zdát vzdálený od našeho tématu; jedna věc s ním ale rozhodně souvisí: někteří lidé se totiž domnívají, že co je jim samým nepochopitelné, není pochopitelné ani pro Boha, a co uniká jejich porozumění, přesahuje i samu božskou moc. /428/ Mírou množství je pro nás číslo, které však není nic jiného než spojení jednotek, totiž rozmanité zmožení jednotky. I deset je vlastně jednotka, neboť se k tomuto počtu dospívá spojováním jednotek, a jednotkou je i stovka složená z desítek. Právě tak tisíc je jiná jednotka a podobně deset tisíc, pokud počet analogicky zvětšíme a spojujeme tisíce namísto stovek. Všechna tato čísla přidělujeme tomu, o čem mluvíme, a užíváme je jako znaky množství počítaných věcí. /429/ Když ovšem Písmo říká, že Bůh vypočítal množství hvězd, máme se z toho dovědět, že Bohu není nic neznámého, ne že je počítal tímto způsobem. Kdo by byl tak prostomyslný, aby si myslel, že Bůh pořádá jsoucná pomocí lichých a sudých čísel a spojováním jednotek naplňuje velikost počtu až po výslednou sumu? Protože však my sami získáváme přesnou znalost množství prostřednictvím čísla, je psáno,

κινεῖσθαι δ' αὖ πάλιν καὶ περιπατεῖν ἐπὶ τῶν μετακινήθέν-
 426 των ἀπὸ τῆς ἐν τῷ καλῷ παγιότητος· ὡς ἐπὶ τοῦ Ἀδάμ
 ἢ ἱστορία διέξεισι περιπατοῦντα τὸ δειλινὸν ἐν τῷ παραδείσῳ
 τὸν θεὸν διαγράφουσα, τῷ μὲν δειλινῷ τὴν πρὸς τὰ σκοτεινὰ
 5 τοῦ πρωτοπλάστου ῥοπὴν διασημαίνουσα, τῇ δὲ κινήσει τὸ
 ἀπαγῆς τοῦ ἀνθρώπου περὶ τὸ καλὸν καὶ τὸ ἄστατον.
 427 Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τοῖς πολλοῖς πόρρωθεν ἴσως ὡς
 πρὸς τὴν προτεθεῖσαν ἡμῖν θεωρίαν εἶναι δόξει, ἐκεῖνο δὲ
 οὐκ ἂν τις ἀπάδῃ εἰποι τοῦ προκειμένου, ὅτι πολλοὶ τὸ
 10 ἑαυτοῖς ἀληπτον οὐδὲ θεῷ ληπτὸν εἶναι νομίζουσιν, καὶ
 ὅπερ ἂν ἐκφύγῃ τὴν ἑαυτῶν κατανόησιν, περισσότερον εἶναι
 428 τοῦτο καὶ τῆς θείας δυνάμεως οἴονται. ἐπειδὴ τοίνυν τοῦ
 ποσοῦ μέτρον ἡμεῖς τὸν ἀριθμὸν πεποιήμεθα, ὁ δὲ ἀριθμὸς
 οὐδὲν ἕτερον ἢ σύνθεσις μονάδων ἐστί, ποικίλως τῆς μο-
 15 νάδος εἰς πλῆθος ἐπαυξομένης (μονὰς γὰρ καὶ ἡ δεκάς
 κατὰ σύνθεσιν μονάδων πρὸς τοῦτο περαινομένη, μονὰς
 πάλιν ἡ ἑκατοντάς ἐκ δεκάδων συντιθεμένη, ὡσαύτως καὶ
 ἡ χιλιάς ἄλλη μονὰς καὶ ἡ μυριάς ὁμοίως ἀναλόγως ἐκ
 πολλαπλασιασμοῦ, ἡ μὲν ἐκ χιλιάδων, ἡ δὲ ἐξ ἑκατοντάδων
 20 πρὸς τοῦτο κεφαλαιουμένη, ὅπερ ἅπαντα τοῖς ὑποκειμένοις
 ἐπιμερίζοντες σημεῖα τῆς ποσότητος τῶν ἀριθμουμένων
 429 πραγμάτων ποιούμεθα)· ὡς ἂν οὖν παιδευθεῖμεν παρὰ
 τῆς θείας γραφῆς τὸ μηδὲν ἄγνωστον εἶναι τῷ θεῷ, ἐξη-
 ριμῆσθαι παρ' αὐτοῦ λέγει τὸ πλῆθος τῶν ἄστρον, οὐ
 25 τοῦτον τὸν τρόπον γινομένης τῆς ἀριθμήσεως (τίς γὰρ
 οὕτως εὐήθης ὡς τῷ περιττῷ καὶ ἀρτίῳ τὸν θεὸν οἴεσθαι
 διαλαμβάνειν τὰ ὄντα καὶ διὰ τῆς τῶν μονάδων συνθέσεως
 πρὸς τὸ κεφάλαιον τῆς ἀθροισμένης ποσότητος τὸν ἀριθ-
 μὸν συμπεραίνειν;)· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν ἡμῖν ἀκριβῆς τοῦ
 30 ποσοῦ γνῶσις ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ γίνεται, ὡς ἂν καὶ περὶ τοῦ

3 Gen 3,8

MCT 4 τὴν om v 7 ὡς om C 12 τοῦ: καὶ v 16 περαινομένη
 corgexi: περαιουμένη cf 29 20 ἅπερ: ὑπὲρ v 21 περιορίζοντες v
 23-24 ἐξαριθμεῖσθαι v 24 τοῦ θεοῦ post λέγει add v 25 τὸν
 τρόπον τοῦτον v 29 ἡ ἀκριβῆς v

¹⁵ Gn 3,8.

že Bůh počítá hvězdy, abychom se z toho dověděli, že Bůh všechno uspořádal znalostí, kterou dává jeho moudrost, a nic neunikne jeho přesnému pochopení. Písmo nám těmito slovy napovídá, že si Boží přístup k věcem nemáme představovat podle míry svého vlastního poznání: to, co je pro nás nepochopitelné a nesrozumitelné, je vše zahrnuto v poznání, které o tom má Boží moudrost. /430/ Hvězdy se totiž svým množstvím vymykají počtu, jak je přístupný lidské pojmotvorbě, a výrok Písma nás tak podle části poučuje o celku: Neboť když říká, že Bůh počítá hvězdy, dosvědčuje tak, že Bohu neuniká nic z toho, co je pro nás nepoznatelné. Proto je psáno: *Ten, který počítá množství hvězd*, ne že by jejich množství neznal, dokud je nespočítá. Jak by totiž neznal, co sám vytvořil? /431/ Správce veškerenstva přece ví, co zahrnuje jeho moc, která vše objímá. Proč by tedy počítal, co jako správce zná? Měřit množství podle čísla náleží neznalým, avšak ten, který zná všechno dříve, než to vzniklo, nepotřebuje k poznání věcí číslo jako učitele. David sice říká, že Bůh počítá, je však jasné, že číslem vyjadřuje Boží přesnou znalost věcí nám neznámých. Tento výrok sestupuje na úroveň našeho chápání, aby nám podal vysvětlení a tak nás poučil. /432/ A právě tak jako je psáno, že Bůh počítá, ačkoli ke znalosti věcí nepotřebuje žádnou aritmetickou proceduru, podobně jim také dává jména, aniž by tím myslím proroctví naznačovalo hlasité pojmenování. Jinak by tento výrok vyústil v cosi nemístného, co se neslučuje s představou o Bohu, kdyby měl vyjadřovat, že jména,

θεοῦ παιδευθεῖν ὅτι πάντα τῇ γνώσει τῆς σοφίας αὐτοῦ περιεληπτὰ καὶ οὐδὲν ἐκφεύγει τὴν ἀκριβῆ κατανόησιν, τοῦ-
του χάριν ἀριθμεῖν τὰ ἄστρα τὸν θεὸν διωρίσατο, τοῦτο
δὲ ὧν λέγει νοεῖν συμβουλευόντων, μὴ κατὰ τὸ μέτρον τῆς
5 ἡμετέρας γνώσεως καὶ τὸ θεῖον οἴεσθαι τῶν ὄντων ἐφά-
πτεσθαι, ἀλλὰ τὰ ἡμῖν ἄληπτά τε καὶ ἀνεπινόητα πάντα
430 τῇ γνώσει τῆς θείας σοφίας ἐμπεριείργεσθαι. τῶν γὰρ
ἄστρον διὰ τὸ πλῆθος ἐκφευγόντων τὸν ἀριθμὸν ὡς πρὸς
1056 M. ἀνθρωπίνην ἐπίνοιαν, ἀπὸ μέρους τὸ πᾶν ἐκδιδάσκων ὁ
10 λόγος ἐκ τοῦ ταῦτα κατηριθμηθῆσθαι παρὰ τοῦ θεοῦ λέγειν
τὸ μηδὲν τῶν ἡμῖν ἀγνώστων ἐκφεύγειν τοῦ θεοῦ τὴν
γνώσιν διαμαρτύρεται. διὰ τοῦτό φησιν Ὁ ἀριθμῶν πλήθη
ἄστρον, οὐκ ἀγνοῶν δηλαδὴ πρὶν ἐξαριθμηθῆσαι τὴν τῶν
ἄστρον ποσότητα. πῶς γὰρ εἰκὸς αὐτὸν ἀγνοεῖν ὃ ἐποίη-
431 σεν; ὁ γὰρ τοῦ παντὸς ἐπιστάτης οὐκ ἂν ἀγνοοῖη τὸ ἐμ-
περιελημμένον τῇ περιεκτικῇ τῶν ὄλων δυνάμει. τί δήποτε
οὐκ ἀριθμεῖ ὅπερ ἐπίσταται; τῶν γὰρ ἀγνοούντων ἐστὶ τὸ
τῷ ἀριθμῷ διαμετρεῖν τὴν ποσότητα, ὃ δὲ τὰ πάντα εἰδὼς
πρὸ γενέσεως ἀριθμοῦ διδασκάλου πρὸς τὴν τῶν ὑποκειμένων
20 γνώσιν οὐκ ἐπιδέεται. ἀλλὰ μὴν ἀριθμεῖν λέγεται παρὰ
τοῦ Δαβίδ· δηλονότι πρὸς τὴν ἡμετέραν διδασκαλίαν κατὰ
τὸ ἡμῖν χωρητὸν τοῦ λόγου πρὸς σαφήνειαν κατιόντος τὸ
ἀκριβῶς εἰδέναι τὰ ἡμῖν ἄγνωστα διὰ τῆς τοῦ ἀριθμοῦ
432 σημασίας ὃ Δαβὶδ ἐνεδείξατο. ὥσπερ οὐκ ἀριθμεῖν λέγεται
25 οὐδὲν τῆς ἀριθμητικῆς περιόδου πρὸς τὴν τῶν ὄντων γνώσιν
ἐπιδεόμενος, οὕτως καὶ πᾶσιν αὐτοῖς ὀνόματα καλεῖν ἢ
προφητεία λέγει, οὐ ταύτην οἶμαι τὴν διὰ τῆς φωνῆς κλη-
σιν ὑποσημαίνουσα. ἢ γὰρ ἂν εἰς ἄτοπὸν τι καὶ ἀνάξιον
τῆς περὶ θεοῦ ὑπολήψεως ὁ λόγος προῶν καταλήγοι, εἴπερ
30 ταῦτα λέγοι τὰ ὀνόματα παρὰ τοῦ θεοῦ τεθεῖσθαι τοῖς

5 τῶν ὄντων ἐφάπτεσθαι] cf Plato Resp 484 B 12 Ps 146,4 cf
supra § 429

MCT 4 τὸ μέτρον τὸ τῆς v 6 τε om v πάντα om T
10 καταριθμεῖσθαι v cf ad 351, 23-24 19 πρὸς: πρὶν M 30 λέγει
ut vid T v

která mezi sebou běžně užíváme, dal hvězdám Bůh. /433/ A pokud jim někdo přiznává božský původ, musí se též domnívat, že i pojmenování řeckých model podle hvězd bylo sděleno z téhož zdroje a že také bájná vyprávění, která se spojují se jmény hvězd, jsou pravdivá, protože tato jména potvrdil Bůh sám. Snad tedy sedmero /planet/, které obkružují celou nebeskou osu a které jsou přiděleny řeckým modlám, vyvede z omylu ty, kdo se dali svést k bludu a věří, že toto uspořádání pochází od Boha. /434/ Tak bude věrohodný příběh Oriona a Skorpiona, vyprávění o Argó, Labuti, Orlu a Psu i legenda o koruně Ariadnině,¹⁶ tak bude třeba pokládat Boha za vynálezce jmen, která byla vymyšlena pro souhvězdí zvěrokruhu na základě jakéhosi jejich tvaru – pokud má Eunomios pravdu v tom, že jim podle Davida tato jména dal Bůh.

/435/ Protože je tedy nemístné pokládat Boha za vynálezce těchto jmen, aby se nezdálo, že i jména model mají svůj původ z téhož zdroje, bude dobře nepřijímat uvedený výrok bez pečlivějšího zkoumání, ale zamyslet se nad jeho smyslem podobně, jako jsme to učinili v případě čísla. Poněvadž pro nás svědčí o bližší známosti, když dokážeme známého oslovit jménem, učí nás Písmo těmito slovy, že ten, který zahrnuje všechny věci, nejen svou znalostí prochází

- 433 ἄστροις τὰ ἐν τῇ συνηθείᾳ ἡμῶν ἀναστρεφόμενα. εἰ γὰρ ταῦτά τις δοίη θεόθεν ἐπικεκλῆσθαι, ἀνάγκη πᾶσα καὶ τῶν Ἑλληνικῶν εἰδῶλων ἐκεῖθεν οἶεσθαι τὴν κλήσιν ἐπιπεφημίσθαι τοῖς ἄστροις καὶ ὅσα τῆς μυθικῆς ἱστορίας
5 ἐπιλέγεται τοῖς ἀστροῖς ὀνόμασιν ἄληθῇ νομίσει, ὡς τοῦ θεοῦ τὰς τοιαύτας αὐτοῖς ἐπικυροῦντος φωνάς. οὕτως ἡ ἐβδομάς τῶν ἐμπεριεχομένων τῷ παντὶ πόλῳ τοῖς Ἑλληνικοῖς εἰδῶλοις ἐπιμερισθεῖσα ἔξω μέμψεως τοὺς πρὸς ταῦτα πεπλανημένους ποιήσει, εἴπερ ἐκ θεοῦ πιστευθεῖ τούτο
434 διατετάχθαι. οὕτως ὁ κατὰ τὸν Ὠρίωνα καὶ Σκορπίον μῦθος εἰς πίστιν ἄγεται καὶ τὰ περὶ τῆς Ἀργοῦς διηγήματα καὶ ὁ Κύνος καὶ ὁ Ἀετὸς καὶ ὁ Κύων ἢ τε κατὰ τὸν Στέφανον τῆς Ἀριάδνης μυθοποιῶν, καὶ τοῦ ζωοφόρου κύκλου τῶν κατὰ τινα σχηματισμὸν ἐπινοηθέντων τοῖς φαινο-
15 μένοις ὀνομάτων θεὸν εὐρετὴν ὑπονοεῖσθαι κατασκευάσει, εἴπερ καλῶς ὁ Εὐνόμιος οἶεται τὸν Δαβὶδ λέγειν ὅτι ταῦτα αὐτοῖς τὰ ὀνόματα ὁ θεὸς ἐπιτίθησι.
435 Ἐπεὶ οὖν ἄτοπον τῶν τοιούτων ὀνομάτων τὸν θεὸν εὐρετὴν οἶεσθαι, ὡς ἂν μὴ καὶ τὰ τῶν εἰδῶλων ὀνόματα
20 ἐκεῖθεν τὴν ἀρχὴν ἐσχημέναι δοκοίη, καλῶς ἂν ἔχοι μὴ ἀνεξετάστως τὸ ῥηθὲν παραδέξασθαι, ἀλλὰ καθ' ὁμοιότητα τῶν κατὰ τὸν ἀριθμὸν ἡμῖν νενοημένων καὶ τὸν ἐν τούτῳ νοῦν κατανοῆσαι. ἐπειδὴ γὰρ ἐν ἡμῖν μαρτύριον τῆς ἀκριβοῦς ἐστὶ γνώσεως τὸ ἐξ ὀνόματος παρ' ἡμῶν προσκαλεῖσθαι τὸν
25 γνῶριμον, διδάσκει διὰ τούτων ἡμᾶς ὅτι τῶν ἡμῖν ἀλήπτων οὐ μόνον τὸ πλήρωμα τῆς ἐν κεφαλῇ ἀθροισμένης πο-

7 stellarum errantium nomina dicit 10 Ὠρίωνα] cf Mythographi graeci III 1 Ps-Eratosthenes Catasterismi ed A. Olivieri p 37 Σκορπίον] ibid p 9 11 Ἀργοῦς] ibid p 41 12 Κύνος] ibid 30 Ἀετὸς] ibid 36 Κύων] ibid 39 13 Στέφ. τ. Ἀριάδνης] ibid 5

MCT 3-4 ἐπιφημιζεσθαι M 6 ἐπικυροῦντας M 7 περιεχομένων v 13 ζωοφόρου v 15 παρασκευάσει libri v, correxi 16 καλῶς v, om MCT 23 ἐν ἡμῖν CT 23-24 ἐστὶ τῆς ἀκριβοῦς γνώσεως M 25 διδάσκει δὲ διὰ CT iidem post 354, 2 ἐπίσταται sententiam usque ad 7 γνωρίζομενον continuant

¹⁶ K těmto vyprávěním srv. *Mythographi graeci*, III, 1 (Ps.Eratosthenes Catasterismi), vyd. A. Olivieri, str. 37 (Orion); 9 (Skorpion); 41 (Argó); 30 (Labut); 36 (Orel); 39 (Pes); 5 (koruna Ariadnina). (odkazy Jaeger *ad loc.*)

plnost veškerého množství v jeho sumě, ale také důvěrně zná jednotlivé věci. /436/ Proto výrok Písma říká nejen, že vypočetl množství hvězd, ale také že každou z nich nazývá jménem, což naznačuje, že jeho přesná znalost proniká až k podrobnostem a jednotlivé věci zná tak dobře, jako když člověk někoho zná jménem. Pokud se ovšem někdo domnívá, že Bůh dal hvězdám jiná jména, která jsou neznámá lidskému užívání, a myslí, že David mluvil o nich, pak bloudí daleko od pravdy. /437/ Kdyby existovala jiná jména hvězd, nepřipomínalo by božské Písmo ta jejich jména, která mezi sebou užívají Řekové. Izajáš přece říká: *Ten, který tvoří Plejády, Hespera, Arktúra i Jižní poklad*,¹⁷ a podobně Job jmenuje Oriona a Ašerot.¹⁸ Z toho je zřejmé, že božské Písmo užívá obvyklých jmen, aby nás poučilo. Podobně slyšíme v knize Job o „Amaltheině rohu“ a od Izajáše o Sirénách: Job tak podle řecké představy vyjadřuje hojnost všeho dobra,¹⁹ Izajáš jménem Sirén naznačuje sluchový požitek.²⁰ /438/ Podobně jako v těchto případech božsky inspirované slovo užívá jmen přejatých z mytických vyprávění, sledujíc prospěch posluchačů, tak i na uvedených místech bez ostychu označuje hvězdy jmény, která jim dala lidská pojmotvorba, a tak nás učí, že každá

¹⁷ Ve skutečnosti Job 9,9.

¹⁸ Patrně Job 38,31-32, kde ovšem stojí *Mazuroth*; *Ašerot* je místní jméno v Nu 11,35; 12,16; 33,17n.; Dt 2,23; 1Pa 6,56.

¹⁹ Podle Job 42,14 O' je Amaltheia jméno třetí Jobovy dcery. Patrně v návazání na mýtus o koze jménem Amaltheia, která kojila malého Dia, však obrat *Amaltheias keras* znamená „roh hojnosti“ (S. Hall)

²⁰ V Iz 34,13; 43,20 jsou Sirény uvedeny mezi démonskými bytostmi, které obsadí trosky Babylona; o požitku z jejich hlasu se zde nic nedovídáme. (S. Hall)

- σότητος διαλαμβάνει τῇ γνώσει ὁ τὸ πᾶν περιέχων, ἀλλὰ
436 καὶ τὰ καθ' ἕκαστον δι' ἀκριβείας ἐπίσταται. τούτου
 χάριν οὐ μόνον ἐξηριθμηκέναι τὰ πλήθη τῶν ἄστρων αὐτὸν
 ὁ λόγος φησίν, ἀλλὰ καὶ ἐξ ὀνόματος ἕκαστον προσκαλεῖσθαι,
1057 M. ὅπερ σημαίνει τὸ μέχρι τῶν λεπτοτέρων διήκειν αὐτοῦ τὴν
 ἀκριβειαν καὶ οὕτως ἀκριβῶς ἐπιγινώσκειν τὰ καθ' ἕκαστον,
 ὡς ὁ ἄνθρωπος τὸν δι' ὀνόματος αὐτῷ γνωρίζομενον. εἰ
 δέ τις λέγοι ἄλλας εἶναι τὰς παρὰ τοῦ θεοῦ τοῖς ἄστροις
 ἐπικειμένας φωνάς, ἃς ἀγνοεῖν οἴεται τὴν ἀνθρωπίνην
¹⁰ χρῆσιν, περὶ ὧν ὑπολαμβάνει τὸν Δαβὶδ εἰρηνέειν, πόρρω
437 τῆς ἀληθείας ὁ τοιοῦτος ἀποπλανᾶται. εἰ γὰρ ἦν ἕτερα
 ἐπὶ τῶν ἄστρων ὀνόματα, οὐκ ἂν ἡ θεία γραφὴ τούτων
 ἐποιεῖτο μνήμην τῶν ὀνομάτων, ἀ ἐν τῇ καταχρῆσει τῆς
 Ἑλληνικῆς συνθείας ἐστίν, Ἡσαίου μὲν λέγοντος Ὁ ποιῶν
¹⁵ Πλειάδα καὶ Ἑσπερον καὶ Ἀρκτοῦρον καὶ ταμεῖα Νότου,
 τοῦ δὲ Ἰώβ τὸν Ὠρίωνα καὶ τὴν Ἀσπερὴν ὀνομάζοντος,
 ὡς ἐκ τούτου δῆλον εἶναι, ὅτι τοῖς ἐν τῷ βίῳ τετριμμένοις
 ὀνόμασι πρὸς διδασκαλίαν ἡμῶν συγκέχρηται ἡ θεία γραφὴ.
 οὕτω καὶ Ἀμαλθείας κέρας ἐν τῷ Ἰώβ ἀκηκόαμεν καὶ
²⁰ παρὰ τῷ Ἡσαίᾳ Σειρήνας, τοῦ μὲν τὸ ἀμφορον τῶν ἀγα-
 θῶν ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς ὑπονοίας οὕτω κατονομάζοντος,
 Ἡσαίου δὲ τὴν ἐξ ἀκοῆς ἡδονὴν τῷ τῶν Σειρήνων παρα-
438 δηλοῦντος ὀνόματι. ὥσπερ οὖν ἐνταῦθα τοῖς ἐκ τῶν μυθι-
 κῶν διηγημάτων ὀνόμασιν ὁ θεόπνευστος συνεχρήσατο λόγος,
²⁵ πρὸς τὸ τῶν ἀκουόντων χρήσιμον βλέπων, οὕτω καὶ ἐκ τῆς
 ἀνθρωπίνης ἐπινοίας τοῖς ἄστροις ἐπικληθείσας
 φωνάς εἶπεν ἀνεπαισχύντως ὁ λόγος, διδάσκων ὅτι πᾶν

¹⁴ Ἡσαίου] falso citat Jesaiam, nam Job 9,9 haec legimus
¹⁶ Job 38,31-32 ¹⁹ Job 42,14 ²⁰ Jes 13,21

MCT 3 ἐξαριθμεῖσθαι v αὐτὸν M τὸν C initio lineae (in fine
 lineae antecedentis spatium duarum litt vacat, fort rasura):
 αὐτὸς T αὐτοῦ v 4 προσκαλεῖσθαι pr in ras T ἀποκαλεῖσθαι v
 5 λεπτομερεστέρων M v 7 ὁ om T 10 χρῆσιν: φύσιν v
 15 πλειάδας v (cf 355, 3) 18 συγκεχώρηται C sed supra ω duo
 puncta 20 ἀμφορον T 27 ἀνεπαισχύντως T v: ἀναι-
 σχύντως MC

věc, ať ji lidé nazývají jakkoli, má svou existenci /hyparxis/ od Boha – což ovšem platí o věci /pragma/, nikoli o jménu /onoma/. /439/ Neříká totiž „Ten, který nazývá“, ale *Ten, který tvoří Plejády, Hespera i Arktúra*. Dosavadní výklad myslím již dostatečně ukázal, že také David podporuje naši představu, protože ve svém proroctví neučí, že Bůh dává hvězdám jména, ale že je podrobně zná, tak jako se lidé mezi sebou nejspíše důvěrně znají s těmi, s nimiž se často stýkají a které dokáží oslovit jménem.

[...]

πρᾶγμα τὸ ὅπως οὖν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις ὀνομαζόμενον ἐκ
 439 θεοῦ τὴν ὑπαρξιν ἔχει, τὸ πρᾶγμα, οὐχὶ τὸ ὄνομα. οὐ γὰρ
 ὁ ὀνομάζων, ἀλλ' ὁ ποιῶν, φησί, Πλειάδα καὶ Ἑσπερον καὶ
 Ἀρκτοῦρον. οὐκοῦν ἱκανῶς οἶμαι διὰ τῶν εἰρημένων καὶ
 5 τὸν Δαβὶδ τῆς ἡμετέρας ὑπολήψεως σύμμαχον ἀποδεδεῖσθαι,
 οὐ τὸ κατονομάζειν τὸν θεὸν τὰ ἄστρον διὰ τῆς προφητείας
 διδάσκοντα, ἀλλὰ τὸ ἀκριβῶς γινώσκειν κατὰ τὴν τῶν ἀν-
 θρώπων συνήθειαν τῶν ἐκείνους μάλιστα δι' ἀκριβείας
 ἐπισταμένων, οὓς καὶ ὀνομαστὶ προσκαλεῖσθαι διὰ πολλὴν
 10 συνήθειαν δύνανται.

MCT I τὸ ὅπως οὖν om v 5 ὑμετέρας v 17 συσσιτίους: σιτίους v
 19 μόνοι M v: μόνοι CT 23 καθαρὸν: καλὸν v τε ante καὶ
 add v 25 κατ' αὐτὸν τὸν λόγον v 28-29 ἐπιβάλλει ἄστροις v

Podle Eunomia jména věcí předchází člověku

/543/ Ale opusťme již toto vše a přejdeme mlčením i jeho obvyklé nadávání, jímž zavlažil své výklady, a postupme dále v četbě. Myslím, že bude dobře ponechat bez komentáře většinu z toho, co následuje. Počíná si totiž stále stejně: nedotýká se vůbec toho, co jsme napsali, ale sám si vybírá jakoby z našich spisů záminky pro svou polemiku. Možná někdo, kdo je zběhlý v kritice, bude pokládat za zbytečné to vše podrobně vyvracet, neboť každý rozumný čtenář jeho spisu pochopí tento podvod z jeho slov samých. /544/ „Boží důstojnost /*axia*/,“ říká, „je starší než pojmotvorba“ našeho učitele. Proti tomu nic nenamítáme. Boží důstojnost, ať už si ji máme představovat jakkoli, nepředchází jen našemu pokolení, ale i celému stvoření a převyšuje i samotné věky. Co to však přináší pro naše téma, když přiznáme, že Boží důstojnost předchází nejen Basilovi, ale vůbec všemu, co je? „Ano,“ říká Eunomios, „jenže jméno je /totéž co/ důstojnost.“ /545/ Kdo však dokázal, že pojmenování /*proségoria*/ je totéž co důstojnost, abychom i my mohli učinit tento dovětek? „Přirozené ustanovení /*fyseós thesmos*/ nás učí,“ říká Eunomios, „že důstojnost jmen spočívá v pojmenovávaných věcech, nikoli v autoritě jmenujících.“ Co je to za přirozený zákon a jak to že jej všichni neuznávají? Kdyby něco takového uzákonila přirozenost, musela by vládnout nade všemi, kdo tuto přirozenost sdílejí, jako je tomu u jiných věcí, které jsou přirozenosti vlastní. /546/ Kdyby přirozený zákon určoval, že pojmenování pro nás vyrůstají z věcí, tak jako výhonky ze semen či kořenů, a že věci

- 543 Ἄλλ' ἐάσω καὶ ταῦτα καὶ ἡ συνήθης αὐτοῦ λοι-
δορία, ἣν τοῖς εἰρημένοις ἐπὶ ἡντλησε, μετὰ τούτων σιγάσθω,
πρὸς δὲ τὸ ἀκόλουθον ἔλθωμεν τῆς ἀναγνώσεως. τάχα δέ
μοι δοκεῖ καλῶς ἔχειν καὶ τὰ πλεῖστα τῶν ἐφεξῆς παρα-
5 δραμεῖν ἀνεξέταστα. ἐν πᾶσι γὰρ ὁ αὐτός ἐστιν οὐ τοῖς
1093 M. παρ' ἡμῶν συμπλεκόμενος, ἀλλ' ἑαυτῷ διδοὺς ὡς ἐκ τοῦ
ἡμετέρου δῆθεν τὰς πρὸς ἀντίρρῃσιν ἀφορμάς· οἷς τὸ δι'
ἀκριβείας ἐπεξιέναι μάταιον ἢ τις εἴποι τῶν κρίνειν ἐπε-
σκεμμένων, ἐκάστου τῶν μετὰ διανοίας ἐντυγχανόντων αὐτὸν
10 τῷ συγγράμματι ἐξ αὐτῶν τῶν λεγομένων τὴν συκοφαντίαν
544 καταλαμβάνοντος. πρεσβυτέραν λέγει τοῦ θεοῦ
τὴν ἀξίαν τῆς τοῦ ἡμετέρου καθηγῆτοῦ ἐπι-
νοίας. οὐδὲ ἡμεῖς ἀντιλέγομεν. ἡ γὰρ τοῦ θεοῦ ἀξία,
ἣν τινα χρῆ καὶ ταύτην νομίζειν εἶναι, οὐ τῆς καθ' ἡμῶν
15 μόνον γενεᾶς προτερεῖ, ἀλλὰ καὶ πάσης τῆς κτίσεως καὶ
αὐτῶν ὑπέρκειται τῶν αἰώνων. τί οὖν ἐκ τούτων τῷ λόγῳ
προσγίνεται, εἰ μὴ Βασιλείου μόνον, ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν
ὄντων ἀνωτέρα ὁμολογεῖται τοῦ θεοῦ ἡ ἀξία; ναί, φησὶν,
545 ἀλλὰ τὸ ὄνομα ἡ ἀξία ἐστίν. καὶ τίς ἀπέδειξε ταῦτόν
20 εἶναι τῇ ἀξίᾳ τὴν προσηγορίαν, ἵνα καὶ ἡμεῖς τῷ λεγομένῳ
συνθώμεθα; φύσεως ἡμᾶς, φησί, διδάσκει θε-
σμὸς ἐν τοῖς ὀνομαζομένοις πράγμασιν, οὐκ ἐν
τῇ τῶν ὀνομαζόντων ἐξουσίᾳ κεῖσθαι τὴν τῶν
ὀνομάτων ἀξίαν. τίς οὖτος ὁ τῆς φύσεως νόμος καὶ
25 πῶς οὐ κατὰ πάντων κεκυρωμένος; εἰ γὰρ <ἡ> φύσις τὸ
τοιούτον ἐνομοθέτησε, κατὰ πάντων αὐτὴν ἔδει τὸ κράτος
ἔχειν τῶν κοινωνούντων τῆς φύσεως, ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα
546 πάντα ὅσα ἐστὶ τῆς φύσεως ἴδια. εἰ οὖν ὁ νόμος τῆς φύ-
σεως ἐκ τῶν πραγμάτων ἡμῶν ἀναφύεσθαι τὰς προσηγορίας
30 ἐποίει ὥσπερ ἐκ τῶν σπερμάτων ἢ τῶν ῥιζῶν τὰ βλαστῆ-
ματα, καὶ μὴ τῇ προαιρέσει τῶν δηλούντων τὰ πράγματα

MCT 7 λόγου post δῆθεν add T ante δῆθεν add C ἀντίρρῃσιν:
ἀντίθεσιν v 21 συνθησώμεθα prius ut vid T, sed ης erasum
ἡμῶν v 25 ἡ addidi 28 ἐστὶ om v ὁ om v 30 ἐποίει v:
ἐμποιεῖ MCT

nedostávají jména, která je označují /*tás sémantikás hypokeimenón epónymias*/, na základě rozhodnutí těch, kdo je vysvětlují, měli bychom jako lidé všichni touž řeč. Kdyby se totiž nelišila jména věcí, patrně bychom se navzájem nerozcházel ani podobou řeči. „Je svatě stanoveno a odpovídá zákonu prozřetelnosti, že názvy jsou věcem dávány shůry,“ říká Eunomios. /547/ Jak to že proroci nevěděli, co je svatě ustanoven, a nenaučili se zákonu prozřetelnosti, a proto nikdy podle tvé zásady nezbožstili nezrozenost? Jak to že ani sám Bůh nezná tuto podobu svatého ustanovení a nepojmenoval shůry živočichy, které stvořil, ale moc /*exúsia*/ dávat jména daruje člověku? Pokud odpovídá zákonu prozřetelnosti a je svatě stanoveno, aby pojmenování byla dávána věcem shůry, jak tvrdí Eunomios, pak je zcela proti svatému ustanovení a nevhodné, aby jim názvy dával někdo zdola.

/548/ „Avšak správce všech věcí,“ pokračuje Eunomios, „uznal podle zákona svého díla za vhodné rozesít semena do našich duší.“ I kdyby zasel do lidských duší tato semena, jak to že od Adama až do tvého vystoupení²¹ nevzešel tento plod marnosti, ačkoli je podle tebe vložen do lidských duší, aby za jméno Otcovy podstaty prohlásili „nezrozenost“? Vždyť by je Adam i všichni jeho potomci jistě užívali, kdyby je Bůh zasel do jejich přirozenosti. /549/ Tak jako to, co nyní vzrůstá ze země, trvá v posloupnosti svých semen od prvního stvoření a nynější semeno se od přirozenosti nijak neodchyluje, podobně by muselo i toto slovo, kdyby bylo, jak říkáš, Bohem samým zaseto do přirozenosti, vzrůst s prvním hlasem prvních lidí a pokračovat s posloupností

²¹ *Parabasis* zde patrně ironická metafora: v komedii se tak označuje vystoupení herce či chóru, který se obrací k publiku s komentářem (S. Hall).

τὰς σημαντικὰς τῶν ὑποκειμένων ἐπωνυμίας ἐπέτρεπε, πάντες ἂν ἤμεν οἱ ἄνθρωποι πρὸς ἀλλήλους ὁμόγλωσσοι. μὴ γὰρ παρηλλαγμένων τῶν ἐπικειμένων τοῖς πράγμασιν ὀνομάτων, οὐκ ἂν πρὸς ἀλλήλους κατὰ τὸ εἶδος διεφωνοῦμεν τοῦ λόγου. ὅσιόν φησιν εἶναι καὶ τῷ τῆς προνοίας νόμῳ προσφύεσται ἄνωθεν ἐπικεῖσθαι τοῖς πράγμασι τὰς φωνάς. πῶς οὖν ἡγνόησαν οἱ προφῆται τὸ ὅσιον καὶ τὸν τῆς προνοίας νόμον οὐκ ἐπαιδεύθησαν, οἱ μηδαμοῦ κατὰ τὸν σὸν λόγον τὴν ἀγεννησίαν θεοποιήσαντες; πῶς δὲ καὶ αὐτὸς ὁ θεὸς ἀγνοεῖ τὸ τοιοῦτον εἶδος τῆς ὁσιότητος, ὅς γε οὐκ ἄνωθεν ἐπιτίθῃσι τοῖς παρ' αὐτοῦ πλασθεῖσι ζώοις τὰς προσηγορίας, ἀλλὰ τῷ Ἀδὰμ τὴν ἐξουσίαν τῆς ὀνοματοποιίας χαρίζεται; εἰ γὰρ προσφύῃς τῷ τῆς προνοίας νόμῳ, καθὼς φησιν ὁ Εὐνόμιος, καὶ ὅσιόν ἐστι τὸ ἄνωθεν ἐπικεῖσθαι τοῖς πράγμασι τὰς φωνάς, ἀνόσιον πάντως καὶ ἀνάρμοστον παρὰ τῶν κάτω τοῖς οὖσιν ἐφαρμοσθῆναι τὰς κλήσεις.

548 Ἄλλ' ὁ πάντων κηδεμών, φησί, δημιουργίας νόμῳ ταῖς ἡμετέραις ἐγκατασπεῖραι ψυχᾷς ἐδικαίωσε. καὶ εἰ ταῦτα ταῖς τῶν ἀνθρώπων ψυχᾷς κατεσπάρη, πῶς ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι τῆς σῆς παραβάσεως ὁ τῆς ματαιότητος ταύτης καρπὸς οὐκ ἐβλάστησε ταῖς ψυχαῖς, ὥς φῆς, τῶν ἀνθρώπων ἐγκείμενος, ὥστε ὄνομα τῆς τοῦ πατρὸς οὐσίας τὴν ἀγεννησίαν κληθῆναι; εἶπε γὰρ ἂν τοῦτο καὶ ὁ Ἀδὰμ καὶ οἱ καθεξῆς ἀπ' ἐκείνου πάντες, εἴπερ παρὰ τοῦ θεοῦ τῇ φύσει τὸ τοιοῦτον κατέσπαρτο. ὥσπερ γὰρ τὰ νῦν ἐκ τῆς γῆς φυόμενα ἐκ τῆς σπερματικῆς διαδοχῆς ἀπὸ τῆς πρώτης κτίσεως εἰς 1096 Μ. αἰεὶ διαμένει καὶ οὐδὲν ἐν τῷ παρόντι σπέρμα καινοτομεῖται παρὰ τῆς φύσεως, οὕτως καὶ ὁ λόγος οὗτος, εἴπερ ἦν, καθὼς σὺ φῆς, θεόθεν κατεσπαρμένος τῇ φύσει, τῇ πρώτῃ ἂν τῶν πρωτοπλάστων φωνῇ συνεβλάστησε καὶ τῇ διαδοχῇ

MCT 4 εἶδος M v: ἴσον CT 5 εἶναι om CT 9 μηδαμῶς v 28 τῆς ante σπερματικῆς om CT 30 παρὰ om CT καὶ om CT 32 ἂν φωνῇ τῶν πρωτοπλάστων M

jejich potomků. Protože tomu tak ale na počátku nebylo (nikdo z dřívějších lidí před tebou tento výraz nevyslovil), je to zřetelně cosi nepravého a vymyšleného, co vzešlo z plevelné setby, nikoli z oněch dobrých semen, která zasel – abych užil evangelijního obratu²² – do pole přirozenosti Bůh. /550/ Co totiž patří obecně ke společné přirozenosti, nezačalo až nyní, ale objevilo se spolu s přirozeností při jejím prvním ustanovení, jako kupř. činnost smyslových ústrojí nebo vztah touhy či cizoty k něčemu z lidských věcí a podobné rysy, které pokládáme za společné naší přirozenosti. Nic z toho život v potomcích neproměnil, ale celý lidský rod trvá od prvních do posledních lidí s týmiž vlastnostmi /*idiómasi*/, přirozenost neodložila nic z toho, co měla na počátku, ani nepřibrala nic, co by k ní nepatřilo. /551/ Kupříkladu vidění pokládáme za společné naší přirozenosti, avšak specializované vidění přistupuje na základě praxe u těch, kdo se věnují vědám (každému totiž není přístupné vědecké pozorování pomocí optických přístrojů nebo demonstrace geometrických obrazců a podobné věci, při nichž tyto disciplíny nezkušují samotný pohled, ale jeho užití). Podobně bychom snad řekli, že rozumová schopnost /*to logikon*/ je společná lidské podstatě a vlastní lidské přirozenosti, do níž byla shůry vložena jako její součást, avšak vynalézat pojmenování k označení věcí náleží lidem, kteří v sobě z božského daru tuto schopnost /*logiké dynamis*/ mají a kteří stále vynalézají

τῶν ἐπιγινομένων συνδιεξήρχετο. ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο παρὰ τὴν πρώτην οὐκ ἦν (οὐδεις γὰρ τῶν πρώτων μέχρι τοῦ νῦν ἀνθρώπων πρὸ σοῦ τὸ τοιοῦτον ἐφθέγγετο), δῆλον ὅτι νόθον τι καὶ παρευρημένον ἐκ τῆς ζιζανιδόου ἀνεφύη
 5 σπορᾶς, οὐκ ἐκ τῶν καλῶν ἐκείνων σπερμάτων ἀ τῷ ἀγρῷ
 550 τῆς φύσεως, εὐαγγελικῶς εἰπεῖν, ὁ θεὸς κατεβάλετο. ὅσα γὰρ ἐν τῇ κοινῇ φύσει πάντως ἐστίν, οὐ νῦν τοῦ εἶναι τὴν ἀρχὴν ἔχει, ἀλλ' ἐκ τῆς πρώτης συστάσεως συνανεφάνη τῇ φύσει, ὡς ἡ τε τῶν αἰσθητηρίων ἐνέργεια καὶ τὸ πρὸς
 10 τι τῶν ἀνθρωπίνων ἐπιθυμητικῶς ἢ ἀλλοτρίως ἔχειν καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτον κοινὸν ὁμολογεῖται τῆς φύσεως, ὧν οὐδὲν ἐν τοῖς ἐπιγινομένοις ὁ βίος ἐκαινοτόμησεν, ἀλλ' ἐν τοῖς αὐτοῖς ἰδιώμασι ἀπὸ τῶν πρώτων μέχρι τῶν ἐσχάτων συνδιατηρεῖται διὰ παντὸς τὸ ἀνθρώπινον, οὐδὲν τῆς φύ-
 15 σεως οὔτε τῶν ἐξ ἀρχῆς προσόντων ἀποβαλλούσης οὔτε
 551 τῶν μὴ προσόντων προσλαμβανούσης. ὥσπερ δὲ τὸ μὲν ὄρᾳ κοινὸν ὁμολογεῖται τῆς φύσεως, τὸ δὲ τεχνικῶς ὄρᾳ ἐξ ἐπιτηδεύσεως τοῖς ἐσπουδακόσι περὶ τὰς ἐπιστήμας προσγίνεται (οὐ γὰρ πάντων ἐστὶν ἡ διὰ τῆς διόπτρας ἐπι-
 20 στημονικὴ κατανόησις ἢ τῶν γεωμετρικῶν γραμμῶν ἢ ἀπο- δεικτικὴ θεωρία ἢ εἴ τι τοιοῦτον ἕτερον, ἐφ' ὧν οὐ τὸ βλέπειν, ἀλλὰ τὸ πρὸς τι κεχρῆσθαι τῷ βλέπειν παρὰ τῆς τέχνης ἐφεύρηται), οὕτω καὶ τὸ λογικὸν μὲν εἶναι κοινὸν ἄν τις εἴποι τῆς ἀνθρωπίνης οὐσίας καὶ ἴδιον ἄνωθεν
 25 συγκαταουσιωμένον τῇ φύσει, τὸ δὲ τοῖς οὔσι σημαντικᾶς τινας ἐφευρίσκειν προσηγορίας τῶν ἀνθρώπων εἶναι τῶν τὴν λογικὴν δύνανται θεόθεν ἐν ἑαυτοῖς κεκτημένων, τῶν ἀεὶ κατὰ τὸ ἀρέσκον αὐτοῖς πρὸς τὴν τῶν δηλουμένων

4 Matth 13,24 sq

MCT 2 μέχρι τῶν ν 3 πρὸ σοῦ: πρὸς οὗς ν πρὸ τούτου Oehler 6 κατεβάλετο M 10 τῶν ἀνθρωπίνων: τὸν ἄνθρωπον ν 11 τοιοῦ- τον in marg add T ὁμολογεῖται κοινὸν ν cf 17 14 συνδιατη- ρεῖται διὰ παντὸς C: συνδιατηρεῖται παντὸς T συντηρεῖται διὰ παντὸς ν συνδιατηρεῖσθαι διὰ παντὸς M 21 ἐφ' ὧν: ἀφ' ὧν ν 26 τινας: φωνᾶς ν καὶ ante προσηγορίας add ν 27 ἐν add ν: om MCT

²² Srv. Mt 13,24-30.

jakési obraty /*lexeis*/, kterými věci vyjadřují, podle toho, jak se jim to zdá vhodné s ohledem na zřetelnost. /552/ „Pokud to však platí,“ říká Eunomios, „pak to přináší jednu z těchto možností: buď je pojmotvorba starší než ti, kdo pojmy tvoří, nebo jsou pojmenování, která podle přirozenosti náležejí Bohu a která všemu předcházejí, pozdější než stvoření člověka.“ Je skutečně třeba polemizovat proti podobným tvrzením a racionálně vyvracet nesmysl tak zjevný? Je snad někdo tak prostomyslný, aby se tím dal zmást a myslel si, že pocházejí-li slova z rozumové schopnosti, pak jsou buď mluvená slova /*tón rématón fónai*/ starší než ti, kdo mluví, anebo je nutno pokládat za rouhání proti božství, že lidé, jakmile se stali lidmi, nazývají božství, jak jsou sami schopni? /553/ Již jsme řekli, že vyvýšená přirozenost nepotřebuje slova vyjadřovaná hlasem a jazykem, a bylo by zbytečné zatěžovat náš výklad opakováním téhož. To, čemu v jeho přirozenosti nic neschází, co je dokonalé a nic mu nepřebývá, to jistě nepostrádá nic, co by potřebovalo, ani nemá nic, co by nepotřebovalo. Protože tedy nemá zapotřebí nazývat věci jmény /*onomastiké klésis*/, jak bylo ukázáno v předchozím a jak se obecně shodují /*koiné synkatathesis*/ rozumní lidé, nikdo jistě nepopře, že by bylo krajně bezbožné přičítat Bohu něco, co nepotřebuje.

σαφήνειαν λέξεις τινὰς τῶν πραγμάτων ἐμφαντικὰς ἐφευ-
 552 ρισκόντων. ἀλλ' ἐὰν ταῦτα κρατῇ, δυοῖν φησι
 κατασκευάζεσθαι θάτερον, ἢ τῶν ἐπινοούντων
 τὴν ἐπίνοιαν πρεσβυτέραν ἢ τὰς τῷ θεῷ κατὰ
 5 φύσιν προσηκούσας προσηγορίας καὶ πάντων
 προὑπαρχούσας τῆς τῶν ἀνθρώπων γενέσεως
 ὑστέρας. ἄρα καὶ πρὸς τὰ τοιαῦτα διαμάχεσθαι χρή
 καὶ πρὸς τὴν οὕτως ἐκδηλον ἄνοιαν διὰ τοῦ λόγου συμ-
 πλέκεσθαι; καὶ τίς οὕτως εὐτελής, ὥς διὰ τῶν τοιούτων
 10 βλαβῆναι καὶ νομίσαι, εἰ τῆς λογικῆς δυνάμεως εἶναι πι-
 στευθεῖν τὰ ῥήματα, ἢ πρεσβυτέρας τῶν λαλούντων ὁμο-
 λογεῖν εἶναι τὰς τῶν ῥημάτων φωνὰς ἢ πλημμελεῖν εἰς
 τὸ θεῖον οἴεσθαι, τῶν ἀνθρώπων, καθὼς χωροῦσι μετὰ τὸ
 553 γενέσθαι ἄνθρωποι, τὸ θεῖον ὀνομαζόντων; τὸ γὰρ μὴ
 15 δεῖσθαι τὴν ὑπερέχουσαν φύσιν ῥημάτων διὰ φωνῆς καὶ
 γλώττης ἐκτυπούμενων ἤδη τε εἴρηται καὶ περιττὸν ἂν εἶη
 διὰ τῶν αὐτῶν ὅχλον ἐντιθέναι τῷ λόγῳ. τὸ γὰρ ἀπροσ-
 δεές τῇ φύσει καὶ τέλειον καὶ ἀπερίττον οὔτε τι τῶν δεόν-
 των οὐκ ἔχει οὔτε τῶν μὴ δεόντων τι ἔχει. ἐπεὶ οὖν τὸ
 20 μὴ δεῖν αὐτῷ τῆς ὀνομαστικῆς κλήσεως ἐκ τῶν φθασάντων
 ἀποδεδείκται λόγων καὶ ἐκ τῆς κοινῆς τῶν νοῦν ἔχόντων
 1097 M. συγκαταθέσεως ὁμολογεῖται, οὐδεὶς ἂν ἀντίποι τῆς
 ἐσχάτης ἀσεβείας εἶναι τὸ προσμαρτυρεῖν τῷ θεῷ τὰ μὴ
 δέοντα.

MCT I ἐμφαντικὰς M 6 ὑπαρχούσας CT 7 ἄρα καὶ: ἄρα γε v
 11 ἢ ante πρεσβυτέρας: καὶ v 16 ἐκτυπούμενων: ἐκπυομένων M v
 19 τι ante ἔχει v: om MCT 20 ὀνομαστικῆς v 25 τούτοις
 χρῆναι v